

Як тепер оцінюватимуть учнів початкових класів – головне з методичних рекомендацій

“Нова українська школа” зробила короткий, зручний для застосування, виклад рекомендацій МОН для оцінювання учнів 1–4 класів.

МОН затвердило нові рекомендації для оцінювання учнів 1–4 класів. У них – оновлені свідоцтва досягнень, поради щодо вербального та рівневого, формувального й підсумкового оцінювання.

У міністерстві зазначають, що документ має рекомендаційний характер. Відповідно до статті 54 закону “Про освіту”, школа може розробити свою систему оцінювання. Проте здебільшого школи йдуть стандартним шляхом.

ВЕРБАЛЬНЕ Й РІВНЕВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Функції оцінювання (перші дві – пріоритетні): формувальна, діагностувальна, мотиваційно-стимулювальна, розвивальна, орієнтувальна, коригувальна, прогностична, констатувальна, виховна.

Два різновиди результатів навчання:

- **об’єктивні** – знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв’язки й відношення між ними, уміння та навички оперувати знаннями, уміння застосовувати набутий досвід навчальних дій, досвід творчої діяльності, що відображено в обов’язкових / очікуваних результатах навчання, визначених в освітній програмі;
- **особистісні надбання** – активність, ініціативність; старанність, наполегливість; комунікабельність, здатність співпрацювати; самостійність, відповідальність; ціннісні ставлення.

Також у методичних рекомендаціях пропонують залучати учнів / учениць до самооцінювання, взаємооцінювання й ухвалення рішень щодо подальшої навчальної діяльності.

Замість оцінки в балах пропонують використовувати вербальну оцінку окремих результатів навчання, яка, окрім оцінювального судження про досягнення, може ще позначати й рівень результату навчання.

АЛЕ для уніфікації термінів пропонують два типи оцінки:

- оцінювальне судження – це **вербальна оцінка**;
- оцінювальне судження із зазначенням рівня результату – **рівнева оцінка**.

Коли яку оцінку використовувати:

- У 1–4 класах **особистісні надбання** потрібно оцінювати вербальною оцінкою;
- У 1–2 класах **об’єктивні результати** – вербальною оцінкою;
- У 2–4 класах **об’єктивні результати** – або вербальною, або рівневою оцінкою за вибором школи на підставі рішення педради.

Вербальну й рівневу оцінки можна виражати **як усно, так і письмово**.

Для рівневої оцінки є 4 рівні:

- початковий (П);
- середній (С);
- достатній (Д);
- високий (В).

Учителям пропонують орієнтовні рамки оцінювання, у яких містяться характеристики чотирьох рівнів і формулювання для оцінювальних суджень.

Водночас підходи до оцінювання в різних класах можуть різнитися залежно від освітньої програми. Учитель може ініціювати певні особливості оцінювання в класі та винести на затвердження педради.

У методрекомедаціях наголошують, що **оцінка – конфіденційна** й доступна лише для учня / учениці та його / її батьків (або осіб, які їх замінюють).

Інформувати батьків можна під час індивідуальних зустрічей, через запис оцінювальних суджень у робочих зошитах, у паперових / електронних щоденниках тощо, через фіксацію результатів навчання у свідоцтвах досягнень учня / учениці.

ЯК ПРОВОДИТИ ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Особливості:

- починається з перших днів навчання в школі і триває постійно;
- спрямоване на з'ясування індивідуальних проблем в опануванні учнем матеріалу та на запобігання утруднень на подальших етапах навчання;
- учителю треба постійно спостерігати за динамікою розвитку особистісних якостей учня / учениці, рівня сформованості навчальних дій, що співвідносяться з очікуваними результатами, сприяти формуванню впевненості щодо власних можливостей та навичок;
- рівноправний діалог між учнем / ученицею та вчителем;
- зазвичай розпочинають із самооцінювання учнем / ученицею своєї роботи (або взаємооцінювання результатів навчання учнями) і завершують оцінюванням результату вчителем. **Важливо:** учитель озвучує своє оцінювальне судження лише після того, як учень/- і висловив/-ли свою / свої думки;
- потрібно перевіряти кожен письмову роботу учня / учениці, аби краще збирати дані про навчальний поступ дитини і планувати диференційовану, індивідуальну роботу щодо подолання виявлених та попередження можливих утруднень.

Алгоритм формувального оцінювання:

1. **Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.** Учитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку (заняття). Вони мають бути вимірними, аби через оцінювання можна було з'ясувати рівень досягнення.
2. **Визначення разом з учнями критеріїв оцінювання (якісних характеристик результату навчання).** Це робить оцінювання прозорим і зрозумілим та сприяє формуванню позитивного ставлення до нього.
3. **Формування суб'єктної позиції учнів під час оцінювання.** Для самооцінювання і взаємооцінювання можна використовувати інструменти зворотного зв'язку. Зворотний

зв'язок має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним. Важливо не протиставляти дітей одне одному й акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень дитини. Труднощі в навчанні варто обговорювати з учнем індивідуально.

Взаємооцінювання формує вміння коректно висловлювати думку про результат роботи однокласника, ділитися досвідом щодо його покращення. Це сприяє розвитку критичного мислення, формуванню нормального ставлення до зауважень, рекомендацій, зміцнює товариськість та відчуття значущості кожного в колективі.

1. **Створення умов для формування вміння учнів аналізувати свою навчальну діяльність (рефлексія).** Потрібно спрямовувати учнів на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій, учинків і визначення кроків для покращення результатів.
2. **Коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.** Учитель може привернути увагу школяра/-ки до алгоритму виконання завдання, зразка, на основі якого виконувалося завдання, поставити орієнтувальне запитання тощо. Під час корекції в МОН пропонують надавати перевагу індивідуальній роботі.

Важливо: об'єктом формувального оцінювання можуть бути як процес навчання, так і результат.

Для співвіднесення навчальних дій учня / учениці з етапами досягнення результату в МОН рекомендують використовувати Орієнтовну рамку оцінювання, відповідно до якої досягнення результату навчання проходить через такі рівні реалізації навчальної діяльності (увага: у рамці ці рівні не марковані):

- рівень розпізнавання об'єкта вивчення;
- репродуктивний рівень навчальних дій у типових навчальних ситуаціях;
- продуктивний рівень навчальних дій в аналогічних типовим навчальних ситуаціях;
- продуктивно-творчий рівень навчальних дій у змінених із певним ускладненням (щодо типової) навчальних ситуаціях.

До прикладу, для поетапного досягнення очікуваного результату “*правильно вживає в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення -ом, -ем (-єм), в іменниках жіночого роду – закінчення -ою, -єю (-єю)*” учитель може дібрати такі завдання:

Рівень реалізації навчальної діяльності	Конкретизований очікуваний результат	Приклад завдання
розпізнавання об'єкта вивчення	Обирає іменник жіночого роду в орудному відмінку однини	Назви / підкресли іменники жіночого роду в орудному відмінку однини. <i>Споршеш і м'ятою заросла стежина під кручею.</i>
репродуктивний	Обирає закінчення іменників жіночого роду в орудному відмінку однини	Запиши речення, розкривши дужки. <i>Під вишн(ою, ею, єю) гралися діти.</i>
продуктивний	Записує іменники жіночого роду у формі орудного відмінка однини	Запиши подані іменники у формі орудного відмінка однини. <i>Трава, тиша, земля, лінія, мрія.</i>

продуктивно-творчий	Добирає іменники жіночого роду й записує їх у формі орудного відмінка однини	Обери іменники жіночого роду і склади з кожним із них речення так, щоби ці іменники були у формі орудного відмінка однини. <i>Промінь, гора, земля, товариш, круча.</i>
---------------------	--	--

Зазначається, що результат виконання кожного з таких завдань можна оцінити з формувальною метою. Проте потрібно враховувати, що дидактична доцільність формувального оцінювання поточних завдань уроку / заняття виправдана, якщо всі навчальні завдання й за змістом, і за передбачуваними навчальними діями пов'язані та взаємозалежні, дібрані з урахуванням поетапності опанування навчальних дій.

Як позначати і фіксувати результати формувального оцінювання

Як основу для оцінювальних суджень МОН пропонує використовувати Орієнтовну рамку оцінювання результатів навчання та очікувані результати в освітній програмі. Проте вчителю потрібно конкретизувати формулювання звітти.

Наприклад, у рамці зазначено: *“Визначає спосіб подолання виявленого утруднення за наданими орієнтирами”*. Учитель натомість трансформує це в таке судження: *“Ти правильно обрав пам'ятку для пояснення способу обчислення, водночас дотримуйся послідовності дій”*.

Наголошують, що оцінювальне судження зазвичай виражає не лише емоційне сприйняття (*“Молодець!”*, *“Чудово!”*), а розкриває суть досягнутого результату відповідно до конкретних очікувань (*“Іменники в тексті визначено правильно, однак перевір написання слів у рядку...”*, *“Дякую за старанність, хід розв'язування задачі обрано правильно, повтори способи обчислень за №102 на с. 34”* тощо).

Як проводити діагностувальні роботи

За результатами опанування теми / частини теми (якщо тема велика) / кількох тем чи розділу МОН рекомендує проводити тематичні діагностувальні роботи, щоб:

- визначити якісні й кількісні характеристики опанування теми чи її завершеної частини відповідно до очікуваних результатів навчання в освітній програмі;
- виявити утруднення, скоригувати освітній процес та (за потреби) внести корективи до календарно-тематичного планування;
- спрогнозувати результати навчання на наступному етапі опанування матеріалу з урахуванням удосконалення методики навчання.

Для діагностувальної роботи пропонують складати систему завдань, які передбачають різні рівні та можуть надати об'єктивну інформацію про те, чи досягли учні групи взаємопов'язаних очікуваних результатів.

Форми діагностувальних робіт:

Діагностувальні роботи можуть містити усні (переказ, власне висловлення тощо), **письмові** (списування, диктант, тестові завдання й ін.), **практичні** (дослід, моделювання / конструювання, практична робота тощо) та завдання, що передбачають виконання роботи з допомогою електронних освітніх ресурсів.

З мовно-літературної освітньої галузі (мова навчання):

аудіювання (2–4 кл.), читання вголос (1–4 кл.), читання мовчки (3–4 кл.), читання напам'ять (2–4 кл.), роботу з літературним твором / медіатекстом (2–4 кл.), діалог (усно / письмово, 2–4 кл.), усний переказ (2–4 кл.), письмовий переказ (3–4 кл.), усний твір (2–4 кл.), письмовий твір (4 кл.), списування (1–4 кл.), диктант (2–4 кл.), робота з мовними одиницями (2–4 кл.).

З мовно-літературної освітньої галузі (мова вивчення):

аудіювання (1–4 кл.), читання (2–4 кл.), говоріння (1–4 кл.), письмо (2–4 кл.).

З математики:

діагностувальні роботи можуть бути комбінованими, у тому числі з тестових завдань закритого й відкритого типів, та містити завдання на виявлення стану сформованості навичок читання, запису й порівняння чисел, обчислювальних навичок, навичок читання й запису математичних виразів / рівностей / нерівностей, розв'язування рівнянь, уміння розв'язувати задачі, розпізнавання й побудову геометричних фігур, оперування величинами тощо.

Водночас учитель може проводити діагностувальні роботи для перевірки одного з результатів навчання (обчислювальних навичок, уміння розв'язувати задачі тощо). Одна з тематичних діагностувальних робіт протягом року може передбачати виявлення стану сформованості навичок усних обчислень.

З інтегрованих курсів, які охоплюють природничу, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну освітні галузі:

тестові завдання закритого й відкритого типів, практичні роботи з мапами, приладами, моделями, а також графічні роботи, за допомогою яких перевіряється уміння інтерпретувати інформацію за допомогою моделі, малюнка, схеми тощо.

Також у 3–4 класах можуть бути **комплексні діагностувальні роботи** для кожного класу, зміст яких охоплює мовно-літературну, математичну і природничу освітні галузі.

Важливо: діагностувальні роботи з технологічної, інформатичної, мистецької і фізкультурної освітніх галузей, а також із курсів за вибором зазвичай не проводять.

Скільки робіт проводити:

Кількість і періодичність діагностувальних робіт учитель визначає сам під час складання календарно-тематичного плану. Водночас МОН пропонує врахувати, що їхня кількість має бути дидактично обґрунтована. Зазвичай їх планують через кожні 16–20 навчальних годин. Також не можна проводити більше ніж одну діагностувальну роботу на день.

Як оцінювати:

Результатами оцінювання діагностувальних робіт є оцінювальні судження з висновком про сформованість кожного результату навчання.

Оскільки діагностувальна робота може містити завдання різних рівнів, для формулювання оцінювального судження рекомендують характеристику результату навчання співвідносити з Орієнтовною рамкою оцінювання з урахуванням видів діяльності. Водночас рівень результату

навчання учня не визначати. До прикладу: “Списування виконано загалом правильно, однак ураховуй, що одну букву слова не переносять у наступний рядок”.

Оцінювальні судження за результатами тематичного оцінювання потрібно фіксувати в зошитах для діагностувальних робіт або на аркушах із роботами.

Якщо учня / учениці не було в школі в день діагностувальної роботи, то в інший день він / вона її не пише.

Після діагностувальної роботи потрібно провести урок, аби надати зворотній зв'язок щодо прогресу учня / учениці для усунення утруднень. Ця робота може бути фронтальною під керівництвом учителя, груповою чи індивідуальною залежно від кількості виявлених типових утруднень та готовності учнів самостійно їх опрацьовувати.

ЯК ПРОВОДИТИ ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Під час підсумкового оцінювання вчитель зводить результати навчання учня / учениці за рік.

Важливо: хоч МОН і пише термін “підсумкова оцінка”, учні 1–4 класів не отримують балів (максимум можна позначити рівень). Дивіться нижче розділ “Як фіксувати оцінку”.

Основою для підсумкового оцінювання результатів навчання за рік можуть бути результати діагностувальних робіт, записи оцінювальних суджень про результати навчання, спостереження вчителя під час формувального оцінювання. У МОН рекомендують визначати підсумок за рік з урахуванням динаміки досягнення того чи іншого результату навчання.

Проводити підсумкове оцінювання вчителям рекомендують за **10–15 днів до кінця навчального року** – узагальнити результати навчання учнів за кожним блоком обов'язкових результатів навчання з різних предметів / інтегрованих курсів, який окреслений у свідоцтві досягнень.

За рішенням педради вчитель може фіксувати попередню оцінку підсумкового оцінювання в класному журналі або лише на носії зворотного зв'язку з батьками.

Якщо учні / їхні батьки хочуть покращити результати, учитель може запропонувати їм індивідуалізовану діагностувальну роботу. Таку роботу учні зазвичай виконують індивідуально на уроці. Змінювати оцінку варто, лише якщо індивідуалізована робота показала покращення результату.

Як фіксувати оцінку

Підсумкову (річну) оцінку фіксують у класному журналі та свідоцтвах досягнень учнів.

Ось такий вигляд має приклад оформлення результатів підсумкового оцінювання за рік на предметних сторінках класного журналу (на прикладі класного журналу для 2 класу, подібне оформлення підходить усім класам).

На лівій сторінці останнього розвороту журналу для записів уроків із певного предмета / інтегрованого курсу потрібно записувати номери характеристик результатів навчання зі свідоцтва досягнень із відповідної освітньої галузі. На правій сторінці розвороту журналу – записувати характеристики результатів навчання в тій послідовності, у якій вони записані у свідоцтві досягнень.

У кожній колонці треба фіксувати стан сформованості обов'язкових результатів навчання (Сформовано (позначати галочкою); якщо ще формується – нічого не записувати). Якщо в 3–4 класах учитель використовує рівневу оцінку, то замість галочки потрібно записувати першу букву назви рівня.

У частині класного журналу “Зведений облік навчальних досягнень учнів” треба записувати лише рішення педради про переведення учня до наступного класу.

ДПА

Наприкінці 4 класу проводять державну підсумкову атестацію. Її результати не впливають на підсумкову оцінку за рік, ДПА в 4 класі проводять тільки для моніторингу.

Оновлені свідоцтва досягнень

Також МОН оновило свідоцтва досягнень учнів. Зокрема, у них змінено формулювання результатів навчання і формат оцінювання. Окрім того, для 1–2 класів тепер є єдине свідоцтво (тобто для всього першого циклу навчання).

Свідоцтва досягнень як для 1–2, так і для 3–4 класів містять такі частини:

- Характеристика навчальної діяльності (характеристика навчальної діяльності учня, показники якої підлягають лише вербальному оцінюванню з висновком; позначається галочкою “сформовано”);
- Характеристика результатів навчання з окремих освітніх галузей (оцінка сформованості результатів навчання за освітніми галузями; позначається галочкою “сформовано” або буквою рівня);
- Рекомендації вчителя (конкретизація сформованості результатів навчання та орієнтири індивідуальної траєкторії навчання);
- Побаження батьків (батьки / особи, які їх замінюють, можуть записувати свою думку щодо результатів навчання їхніх дітей, висловлювати побажання щодо подальшої співпраці зі школою).

У МОН наголошують, що **школа може самостійно доповнювати свідоцтва досягнень.**

Свідоцтво досягнень можуть підписувати учитель класу, батьки учня, керівник школи. Оригінал документа зберігають батьки чи особи, які їх замінюють. Копія документа з відміткою “Згідно з оригіналом”, що закріплено печаткою, зберігають в особовій справі учня. Не потрібно переписувати інформацію зі свідоцтва досягнень до особової справи. У ній доцільно лише зазначити рішення про переведення до наступного класу.

Вікторія Топол, “Нова українська школа”